

Școala doctorală de Teologie

Domeniul de doctorat: Teologie

TEZĂ DE DOCTORAT
(REZUMAT)

SINODALITATEA BISERICESCĂ ÎN
SECOLUL IX

Doctorand:

Pr. ANDREI-LUCIAN IONESCU

Conducător de doctorat:

Pr. Prof. Univ. Dr. NICOLAE CHIFĂR

TEZĂ DE DOCTORAT
(REZUMAT)
**SINODALITATEA BISERICESCĂ ÎN
SECOLUL IX**

Cuvinte cheie: Schismă, Ignatie, Fotie, Sinoade în secolul IX, Schismă
Fotiană, Biserica de Răsărit, Biserica de Apus, Imperiul Bizantin

CUPRINS	Pagina
INTRODUCERE	4
Stadiul cercetării	5
Scopul	6
Motivație	7
Tema	7
Structura	8
Partea I	12
VIAȚA BISERICESCĂ ȘI POLITICĂ ÎN RĂSĂRIT ȘI APUS	
I.1. SITUAȚIA POLITICĂ ÎN RĂSĂRIT	13
I.1.1. Creștinarea popoarelor din Răsărit în secolul IX	21
I.1.1.1. Creștinarea moravilor în secolul IX	21
I.1.1.2. Creștinarea sârbilor în secolul IX	24
I.1.1.3. Creștinarea polonezilor în secolul IX	26
I.1.1.4. Creștinarea bulgarilor în secolul IX (Problema Bulgară)	27
I.1.2. Disputa Mihiană și disputa Tetragamică în Răsărit	36
I.1.2.1. Disputa Mihiană	36
I.1.2.2. Disputa Tetragamică	38
I.2. SITUAȚIA POLITICĂ ÎN APUS	41
I.2.1. Creștinarea popoarelor în Apus în secolul IX	44
I.2.1.1. Creștinarea germanilor	44
I.2.1.2. Creștinarea anglo-saxonilor	46
I.2.1.3. Creștinarea scandinavilor	48
I.2.2. Disputa despre Predestinație și Disputa Euharistică în Apus	50
I.2.2.1. Disputa despre Predestinație	50
I.2.2.2. Disputa Euharistică	52

Partea a II-a	54
SINODALITATEA BISERICESCĂ ÎN JUMĂTATEA SECOLULUI AL VIII-LEA ȘI ÎN SECOLUL AL IX-LEA: DINAMICI INSTITUȚIONALE ȘI DISPUTE ECLEZIALE	
II.1. STRUCTURA SINODALĂ A BISERICII ORTODOXE ÎN PERIOADA ICONOCLASTĂ	55
II.1.1. Debutul iconoclasmului în Imperiul Bizantin	57
II.1.2. Apărarea icoanelor de către Sfântul Ioan Damaschin	68
II.1.3. Sinodul de la Hieria (754) împotriva cinstirii icoanelor	77
II.1.4. Sinodul VII ecumenic (787) – lupta Împărătesei Irina și a Patriarhului Tarasie împotriva iconoclasmului	84
II.1.5. Criza iconoclastă în secolul IX - Sinodul de la Constantinopol (815)	91
II.1.6. Apărarea icoanelor de către Patriarhul Nichifor și Sfântul Teodor Studitul	93
II.1.6.1. Patriarhul Nichifor	94
II.1.6.2. Sfântul Teodor Studitul	96
II.1.7. Sinodul de la Constantinopol (843) – lupta Împărătesei Teodora și a Patriarhului Metodie împotriva iconoclasmului	98
II.1.8. Duminica Ortodoxiei – căderea definitivă a iconoclasmului – cinstirea icoanelor în tot Imperiul Bizantin	101
II.1.8.1 Sinodiconul care se citește în Duminica Ortodoxiei	104
II.2. STRUCTURA SINODALA A BISERICII ORTODOXE ÎN TIMPUL PATRIARHILOR IGNATIE ȘI FOTIE	106
II.2.1. Viața politică și religioasă în Răsărit și Apus după criza iconoclastă	107
II.2.2. Alegerea Patriarhului Ignatie	111
II.2.3. Îndepărtarea Patriarhului Ignatie și alegerea lui Fotie	113
II.2.4. Sinodul din anul 859 de la Constantinopol	118
II.2.5. Sinodul din anul 861 de la Constantinopol sau Sinodul „întâi-al doilea”	122
II.2.6. Sinodul din anul 863 de la Roma	128
II.2.7. Sinodul din anul 867 sau „Sinodul tâlhăresc”	136
II.2.8. Sinodul din 869-870 (Anatemele lui Fotie)	138
II.2.9. Sinodul din 879-880 sau „Sinodul VIII Ecumenic”	141
Partea a III-a	
PREMISELE MARI SCHISME CONTURATE ÎN SECOLUL IX: TENSIUNILE GEOPOLITICE ȘI FACTORII DOGMATICI CE AU ALIMENTAT PRĂBUȘIREA UNITĂȚII BISERICII ÎN ANUL 1054	156
III.1. NEÎNȚELEGERILE ȘI ORGOLIILE CONDUCĂTORILOR CELOR DOUĂ IMPERII ȘI BISERICI, CE AU CONDUS LA MARELE EVENIMENT NEFERICIT DIN ANUL 1054	156
III.1.1. Primatul papal	179

III.1.2. Purgatoriul	180
III.1.3. Adaosul Filioque	183
III.1.4. Azima la Euharistie	190
III.1.5. Introducerea missei sau liturghiei scurte	195
III.1.6. Celibatul obligatoriu al clericilor	198
III.1.7. Renunțarea la Pascalia alexandrină și introducerea Pascaliei romane	201
CONCLUZII	205
BIBLIOGRAFIE	211

În anul 1054, Biserica Creștină a fost zguduită de un eveniment de o importanță monumentală - Marea Schismă, care a divizat creștinismul în două entități distincte: Biserica Ortodoxă de Răsărit și Biserica Catolică de Apus. „Din păcate, încercările ulterioare de a elimina starea de schismă și a reface unitatea bisericească dintre Răsărit și Apus s-au soldat cu

eșec. Acest lucru a demonstrat că Marea Schismă a fost un eveniment complex cu implicații politice și religioase majore, care n-a putut fi depășit nici până astăzi”¹. Această ruptură profundă a avut la bază o serie de etape preliminare și cauze complexe, atât politice, cât și religioase. Una dintre etapele preliminare ale Schismei a fost divergența crescândă între Biserica de Răsărit și cea de Apus. Această discrepanță a fost alimentată de diferențele culturale, teologice și liturgice între cele două entități. De-a lungul timpului, divergențele s-au adâncit, culminând cu o serie de conflicte și dispute. Diferențele teologice și rituale au devenit tot mai evidente și au contribuit la tensiunile crescânde dintre Biserica de Răsărit și cea de Apus. Unul dintre punctele de dezacord importante a fost în legătură cu autoritatea papală. Biserica Catolică a susținut că Papa de la Roma are autoritatea supremă în Biserică, în timp ce Biserica Ortodoxă a respins această pretenție, susținând un model sinodal de guvernare. Aceste tensiuni religioase au fost întărite și de motive politice și culturale. Imperiul Bizantin și Imperiul Roman de Apus s-au confruntat cu schimbări politice și militare, iar acest context a influențat și relațiile dintre cele două biserici. Interesele politice și controlul asupra teritoriilor au jucat un rol semnificativ în exacerbarea conflictelor.

În perioada în care Biserica a fost una, timp de aproape o mie de ani, s-au dezvoltat diferențe de doctrină și practică, care într-un final au dus la Marea Schismă. În timp ce Ortodoxia a păstrat fără modificări învățăturile primelor șapte Sinoade Ecumenice, în Apus s-au produs schimbări teologice neacceptate de Biserica Răsăritului.

„Schisma dintre Bizanț și Roma a fost, negreșit, evenimentul cel mai tragic al istoriei Bisericii; lumea creștină s-a rupt în două jumătăți, iar această sciziune, ce durează încă, a determinat în bună măsură destinul Răsăritului, ca și pe cel al Apusului. Biserica de Răsărit, care este esențialmente adevărata Biserică a lui Hristos, și-a văzut limitat câmpul cultural și geografic de acțiune; pe plan istoric ea s-a confundat doar cu lumea bizantină”².

Creștinismul a trecut prin numeroase tensiuni provocate de schisme sau erezii. De cele mai multe ori aceste au fost înlăturate prin hotărâri ale sinoadelor locale sau ale celor ecumenice. Unele dintre acestea însă au afectat profund viața Bisericii, iar rezultatele lor negative continuă să se fac simțite și astăzi. Schisma din 1054 continuă să marcheze viața creștină de astăzi. Începuturile ei au fost anunțate încă din secolul al IX-lea, când neînțelegeri dogmatice, cultice și canonice dintre Răsăritul și Apusul Europei au început să provoace numeroase conflicte. Unele deosebiri fuseseră semnalate de la Sinodul al VI-lea ecumenic,

¹ Pr. Prof. Dr. Nicolae Chifăr, *Istoria Creștinismului*, vol. III, Editura Trinitas, Iași, 2002, p. 82.

² Arhimandrit Cleopa Ilie, *Călăuză în Credința Ortodoxă*, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, Roman, 2000, p. 21.

prin emiterea celor 102 canoane. Cauzele acestei schisme sunt serioase și complicate, greu de depășit astăzi³.

În perioada anterioară Marii Schisme din 1054, relațiile dintre Biserica de Răsărit și cea de Apus au cunoscut o serie de tensiuni și conflicte, care au pavat drumul pentru ruptura finală. Una dintre primele schisme notabile care a prefigurat Marea Schismă a fost cunoscută sub numele de „Mica Schismă” sau „Schisma Fotiană”. Aceasta a avut loc în secolul al IX-lea și a fost cauzată în principal de disputa dintre Patriarhul Fotie al Constantinopolului și Papa Nicolae I. Fotie a fost înscăunat ca patriarh în 858 în circumstanțe controversate și a început să conteste autoritatea papală asupra unor teritorii din Illyricum. Ca răspuns, Papa Nicolae I l-a excomunicat pe Fotie în 863, declanșând astfel o ruptură temporară între Biserica de Răsărit și cea de Apus. În aceeași perioadă, o altă problemă majoră care a contribuit la tensiunile dintre cele două biserici a fost problema „Aadaosului Filioque”. Aceasta se referea la adăugarea sintagmei „și de la Fiul” în Crezul Niceo-Constantinopolitan, cu privire la procesiunea Duhului Sfânt. Biserica de Apus a adoptat această formulare, susținând că Duhul Sfânt purcede atât de la Tatăl, cât și de la Fiul (Filioque), în timp ce Biserica de Răsărit a respins această adăugire, considerând-o o modificare inacceptabilă a credinței. Această discrepanță teologică a fost un punct major de dispută între cele două biserici și a contribuit la amplificarea tensiunilor.

În timpul secolului al IX-lea și al X-lea, relațiile dintre Imperiul Bizantin (care era centrul Bisericii de Răsărit) și Imperiul Roman (care era centrul Bisericii de Apus) au devenit și mai tensionate. Disputele teritoriale și politice, precum și competiția pentru influență asupra altor regiuni, au alimentat rivalitățile dintre conducătorii politici și religioși din cele două imperii. Anul 800 a marcat un moment semnificativ în relațiile dintre cele două biserici, odată cu încoronarea lui Carol cel Mare ca împărat al Imperiului Roman de către Papa Leon al III-lea. Această încoronare a fost percepută ca o încălcare a suveranității Imperiului Bizantin și a provocat resentimente puternice în Constantinopol. Această acțiune a consolidat imaginea papalității ca având o autoritate politică și religioasă semnificativă în Europa de Vest, ceea ce a adâncit și mai mult tensiunile între cele două biserici.

În ansamblu, perioada de dinainte de 1054 a fost marcată de o serie de conflicte și divergențe teologice, politice și culturale care au pregătit terenul pentru Marea Schismă. Aceste tensiuni au culminat în cele din urmă cu separarea oficială dintre Biserica de Răsărit și cea de Apus în anul 1054.

³ Constantin Claudiu Cotan, *Introducere în studiul istoriei creștinismului*, Editura Univesitară, București, 2017, p. 7.

Deși acțiunile întreprinse de Roma și Constantinopol erau grave, s-a crezut că cearta dintre cele două Biserici nu va dura mult și că nu va afecta viața creștinilor. Evenimente asemănătoare mai avuseseră loc în trecut, dar Biserica le înlăturase în timp. Schisma de atunci s-a adâncit cu trecerea secolelor, iar astăzi pare tot mai greu de depășit⁴.

În cele din urmă, pe 16 iulie 1054, Schisma a devenit oficială atunci când delegații Papei Leon al IX-lea l-au excomunicat pe Patriarhul Mihail I Cerularie al Constantinopolului și aceștia, la rândul lor, i-au excomunicat pe reprezentanții papali. Această ruptură definitivă a marcat începutul unei divizări durabile în creștinismul european între Biserica Ortodoxă de Răsărit și Biserica Catolică de Apus. Marea Schismă din 1054 a avut consecințe durabile în istoria religioasă și culturală a Europei și Orientului Mijlociu, divizând creștinismul și influențând evoluția ulterioară a ambelor tradiții.

Marea Schismă nu trebuie concepută ca rezultatul unei singure certuri specifice. Au existat diferențe politice și culturale care au apărut împreună cu problemele doctrinare. Despărțirea a avut loc pe o perioadă lungă de timp și a ajuns oficial la un punct culminant în 1054, în ceea ce este cunoscut sub numele de Marea Schismă.

Redactarea acestei lucrări despre sinodalitatea bisericească în secolul al IX-lea, concentrată pe disputele dintre patriarhii Ignatie și Fotie, precum și pe contextul politic și religios dinaintea marelui eveniment ce a rupt în două lumea creștină (Schisma din 1054), este extrem de valoroasă și relevantă în zilele noastre. Perioada secolului al IX-lea este una extrem de importantă în istoria Bisericii Ortodoxe și a creștinismului în general. Această perioadă a fost marcată de dispute teologice și politice care au avut un impact profund asupra evoluției ulterioare a creștinismului. Înțelegerea profundă a acestor evenimente și a contextului lor este esențială pentru a înțelege dezvoltarea ulterioară a Bisericii și relațiile dintre diferitele ramuri ale creștinismului.

Studiul disputei dintre patriarhul Fotie și Ignatie, examinarea în detaliu a perioadei sinodale a secolului al IX-lea, diferențele politice și religioase apărute de-a lungul timpului între cele două scaune, cel din Răsărit și cel din Apus, aduc o contribuție semnificativă la cercetarea teologică și oferă oportunitatea de a examina mai în profunzime doctrinele teologice și practice care au stat la baza diviziunii dintre cele două Biserici. Oferind o perspectivă mai profundă asupra sensibilităților teologice și eclesiologice, se poate clarifica modul în care autoritatea și sinodalitatea au fost înțelese și practicate de Biserică în timpul acelei perioade, contribuind astfel la dezvoltarea continuă a gândirii teologice ortodoxe. Mai

⁴ Pr. Prof. Dr. Daniel Benga, „Urmările schismei de la 1054 pentru dialogul teologic dintre reformatori și ortodocși”, în *Teologia*, Anul VIII, 2004, nr. 3, p. 111.

mult decât atât dacă până în secolul XX cercetătorii catolici au încercat să arunce întreaga responsabilitate Răsăritului, teologia contemporană este mai tolerantă și mai echilibrată în ceea ce privește evenimentele din secolul IX, văzând schisma nu ca pe o ruptură dogmatică propriu-zisă, ci mai degrabă ca pe o criză de autoritate și jurisdicție între Roma și Constantinopol. În acest sens figura Patriarului Fotie, privit în Biserica din Răsărit ca un mare apărător al tradiției apostolice și mărturisitor al credinței, prin respingerea Adaosului Filioque și apărarea sinodalității, canonizat cu titulatura de *cel Mare* (Sfântul Fotie cel Mare), având ca dată de prăznuire 6 februarie, a fost tratată cu empatie, acesta fiind socotit în urma discuțiilor purtate la Conciliul Vatican II, ca un mare teolog al vremii, bun diplomat și apărător al autonomiei bisericești bizantine și nu ca un „schismatic” așa cum fusese catalogat până atunci. În cercetarea modernă, majoritatea teologilor și istoricilor bisericești privesc „Schisma Fotiană” ca pe o criză eclesiologică și politică complexă, în care Patriarhul Fotie a apărut autonomia Bisericii din Răsărit, fiind privit cu mai multă înțelegere și echilibru de cercetătorii catolici, precum J. Meyendorff, D. Stiernon, chiar și F. Dvornik, care subliniază că alegerea sa în scaunul patriarhal din Constantinopol a fost una canonică, potrivit normelor bizantine ale vremii, iar atitudinea Romei față de Bizanț în secolul IX a fost uneori una dominatoare, Fotie reacționând ca un apărător al independenței Bisericii Răsăritene. Acest punct de vedere a fost susținut și de Papa Benedict al XVI-lea: „În perioada schismei dintre Roma și Constantinopol, atât Fotie, cât și alți lideri bisericești au jucat un rol important în conservarea integrității teologice și a autonomiei Bisericii Ortodoxe, în ciuda divergențelor politice și teologice. Fotie a fost un apărător al tradiției patristice și al învățăturilor Apostolilor, ceea ce a fost recunoscut ulterior și de unele voci din cadrul Bisericii Catolice”⁵.

Lucrarea de față nu este doar o contribuție la înțelegerea istoriei și teologiei creștinismului, ci și o lucrare care poate aduce o contribuție semnificativă la dezvoltarea gândirii teologice ortodoxe și la promovarea dialogului și reconcilierii în lumea creștină contemporană. Într-o lume în care dialogul și reconcilierea între diferitele ramuri ale creștinismului sunt tot mai importante, înțelegerea istoriei, a diferențelor teologice și eclesiologice care persistă și astăzi între Biserica de Răsărit și Biserica de Apus, a cauzelor politice ce au precedat diviziunii din anul 1054, poate fi crucială pentru promovarea unității și înțelegerii reciproce între Bisericile Ortodoxe și cele Catolice, precum și între alte ramuri ale creștinismului.

⁵ Papa Benedict al XVI-lea, *Credința Bisericii (The Faith of the Church)*, Editura Pontificio Istituto Biblico, 2004, pp. 202–203.

Reflectând cu luare aminte la cele spuse anterior, am luat decizia de a aprofunda scrierile realizate mai înainte cu privire la motivele și cauzele ce au dus la ruptura dintre cele două Biserici, folosindu-mă în special de următoarele lucrări: *Istoria Creștinismului* a Pr. Prof. Dr. Nicoale Chifăr precum și studiile și articolele ce fac referire la viața bisericească și politică din perioada secolului IX, scrierile Pr. Prof. Dr. Milan Šesan despre *Patriarhul Fotie și Roma*, scrierile Pr. Prof. Ion Irimia despre *Conflictul religios dintre Roma și Constantinopol*, lucrarea Pr. Lucian Colda – *Patriarhul Fotie cel Mare al Constantinopolului*, precum și scrierile cercetătorilor stăini J. Meyendorff, V. Grumel, F. Dvornik, D. Stiernon și altele care sunt evidențiate la finalul lucrării în secțiunea dedicată bibliografiei. Astfel, am redactat această lucrare, sub atenta supraveghere și îndrumare a Părintelui Dr. Nicoale Chifăr, profesor universitar al Facultății de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Șaguna”, din cadrul Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, intitulată „Sinodalitatea Bisericească în secolul IX”.

Lucrarea de față, precedată de cuprins și introducere, este structurată în trei părți, fiecare parte fiind împărțită în capitole, care la rândul lor sunt împărțite în subcapitole, iar la final se regăsesc concluziile și bibliografia.

În partea de început este descrisă viața bisericească și politică din Imperiul Roman, unde creștinismul s-a răspândit cu repeziciune, lunând naștere primele comunități creștine prin activitatea misionară a Sfinților Apostoli și a urmașilor lor, Imperiu care, în cele din urmă a fost împărțit de către conducătorii vremii fiilor lor, luând ființă Imperiul Roman de Răsărit (Est) și Imperiul Roman de Apus (Vest). Schimbarea capitalei Imperiului Roman de la Roma la Constantinopol, în timpul Împăratului Constantin cel Mare a făcut să întărească noua religie, astfel Constantinopolul – Noua Romă, a devenit cel mai important centru religios care în cele din urmă a adoptat creștinismul ca religie oficială în tot Imperiul. Inaugurarea Constantinopolului ca noua capitală imperială face ca Roma să își piardă treptat importanța administrativă și să devină ulterior doar un centru simbolic și religios. După moartea ultimului împărat care a condus întreg Imperiul Roman, Împăratul Teodosie cel Mare (379-395), Imperiul a fost împărțit între fiii săi Arcadius, partea de Răsărit cu capitala la Constantinopol, și Honorius, partea de Apus cu capitala la Ravena. În timp ce partea de Răsărit a continuat să crească atât din punct de vedere politic, religios, militar și administrativ, partea de Apus a început ușor, ușor să se prăbușească. Detronarea Împăratului Romulus Augustulus de către Odacru face ca din anul 476 Imperiul Roman de Apus să ia sfârșit, Roma păstrându-și doar un rol spiritual, acela al autorității papale. În schimb, partea de Răsărit – Imperiul Bizantin, a dăinuit până în anul 1453 când a fost cucerit de Imperiul Otoman.

În aceste condiții politice creștinismul s-a dezvoltat și s-a răspândit la „toate neamurile” după porunca Mântuitorului Hristos, însă cu timpul între cele două teritorii religioase Roma și Constantinopol, au început să existe diferențe. Pentru combaterea problemelor de natură religioasă Biserica a implementat Sinodul, autoritatea cea mai înaltă a Bisericii. Începând cu secolul IV deosebiriile dintre Est și Vest s-au accentuat și s-au intensificat pe parcursul secolelor următoare pe măsură ce Imperiul Roman s-a fragmentat. Dacă din punct de vedere ierarhic Biserica din Răsărit și-a ales conducător un patriarh cu rol administrativ mai mare decât episcopul și mitropolitul dar egal cu aceștia în har, iar Biserica din Apus, și-a ales conducător în scaunul de episcop al Romei un papă, socotit vicarul lui Hristos pe pământ și urmașul Sfântului Apostol Petru, fiind infailibil și având autoritate supremă și doctrinară asupra tuturor credincioșilor din întreaga lume. Implementând ideea primatului papal pe baza autorității apostolice a Sfântului Apostol Petru, papa își asumă un rol de lider doctrinar și disciplinar pentru întreaga Biserică, ajungând ulterior să își ia titlul de *servus servorum Dei*, titlatură pe care creștinii din Răsărit nu au acceptat-o, aceștia socotindu-l doar primul între patriarhi. Urmare a acestor dispute precum și a celor ce au constat în îndeplinirea misiunii de propovăduire a credinței în Hristos la celelalte popoare, diviziunile dintre Bisericile de Răsărit și cele de Apus au început să se agraveze, iar diferențele de doctrină să apară. Astfel, mare problemă care a declanșat disputa dintre Răsărit și Apus a fost *Adaosul Filioque* (formula *și de la Fiul*) pe care Biserica Occidentală l-a adăugat unilateral textului original al Crezului niceo-constantinopolitan și a continuat cu nerecunoașterea Papei Nicolae a legitimității alegerii lui Fotie în scaunul patrirhal al Bisericii Răsăritene, prin urmare schisma a venit încet.

Dacă pentru început creștinii din Răsărit și Apus au împărtășit aceeași credință, cele două tradiții au început să se împartă după anul 787, când disputele tot mai mari dintre cele două scaune au atins un alt apogeu fiind schimbate anateme reciproce, ajungându-se astfel la marele eveniment nefericit din 1054 – ruptura dintre cele două Biserici – Marea Schismă.

A doua partea a lucrării cuprinde criza iconoclastă care a zguduit din temelii Imperiul Bizantin în două etape, precum și de urcarea pe tronul Bisericii Răsăritene a patriarhilor Ignatie și Fotie, a căror alegere a produs din nou mari tensiuni atât în rândul conducătorilor Imperiului prin susținerea celor doi candidați, cât și în relația deja fragilă cu scunul Bisericii din Apus prin implicarea Papei Nicolae în jurisdicția Bisericii din Răsărit.

Viața bisericească din Răsărit a cunoscut în prima jumătate a secolului al VIII-lea și pe tot parcursul secolului al IX-lea o serie de controverse teologice, tensiuni politice și religioase, precum și lupte pentru autoritate între cele două Biserici - Constantinopol și Roma. În această

perioadă, echilibrul statului și al Bisericii a fost tulburat de două momente definitorii: interzicerea cinstirii icoanelor - iconoclasmul și disputa dintre patriarhii Ignatie și Fotie cunoscută și sub denumirea de criza fotiană. Toate aceste tensiuni sunt socotite a fi un preambul politic și religios al tragicului eveniment din 1054 – Marea Schismă.

Prima perioadă de interzicere a cinstirii icoanelor a fost inițiată de Împăratul Leon al III-lea Isaurul, și continuată de către fiul său Constantin al V-lea, care neînțelegând a doua poruncă din *Decalog* „Să nu îți faci chip cioplit și să nu te închini lui” (*Ieșire* XX, 4-5), a socotit închinarea la icoane ca fiind idolatrie, astfel a interzis în tot Imperiul cinstirea sfintelor icoane. Persecuțiile împotriva cinstitorilor sfintelor icoane întreprinse din anul 726 de către Împăratul Leon Isaurul și confirmate prin hotărârile Sinodului de la Hieria (754), au luat sfârșit în anul 787 prin lupta Împărătesei Irina și a Patriarhului Tarasie, care la Sinodul Ecumenic de la Niceea au condamnat erezia iconoclastă și au restabilit cultul icoanelor.

A doua perioadă de interzicere a cinstirii icoanelor a fost reluată în anul 826 de către Împăratul Leon al V-lea Armeanul și a continuat sub Împăratul Teofil, care a condus o campanie dură împotriva apărătorilor icoanelor până în anul 843, când Împărăteasa Teodora, mama Împăratului Mihail al III-lea, împreună cu Patriarhul Metodie reintroduc definitiv cultul cinstirii icoanelor în Imperiul Bizantin, acest eveniment fiind cunoscut sub denumirea de *Triumful Ortodoxiei*, sărbătoare ce a continuat să fie prăznuită în prima Duminică din Postul Mare – Duminica Ortodoxiei.

În acest context al unei epoci dominate de iconoclasm, reforme imperiale și tensiuni politico-religioase, Biserica din Răsărit a avut din nou de suferit, de această dată chiar din interiorul ei, prin disputa dintre patriarhii Ignatie și Fotie.

După moartea Patriarhului Metodie cel care a pus capăt iconoclasmului, în anul 847 este ales în scaunul patriarhal al Bisericii din Constantinopol, Ignatie, un călugăr sever, fiul Împăratului Mihail I Rangabe și nepotul fostului Patriarh Nichifor. Acesta se călugărise după abdicarea forțată a tatălui său și urcarea pe tronul Imperiului Bizantin a lui Leon al V-lea Armeanul, cel care l-a obligat pe tânărul Ignatie, pe atunci Nichita, să devină eunuc asigurându-se astfel că acesta nu va putea avea ulterior vreo pretenție imperială.

Împărăteasa regentă Teodora, mama Împăratului Mihail al III-lea, îl alege pe Ignatie Patriarh al Constantinopolului pentru a consolida ortodoxia post-iconoclastă, însă la scurt timp acesta intră în conflict cu aristocrația bizantină, mai exact cu Bardas, fratele Împărătesei Teodora, pe care Ignatie refuză să îl împărtășească din cauza păcatelor pe care acesta le avea, provocând mânia acestuia. În anul 858, Patriarhul Ignatie în urma presiunilor de la curte, și fără sprijinul Împărătesei Teodora, care fusese înlăturată locul ei fiind ocupat de fratele său

Bardas, este obligat să abdice, îl locul său fiind ales un laic, tânărul Fotie, care în ciuda voinței sale trece într-o săptămână prin toate trepetele clericale fiind întronizat patriarh al Constantinopolului în ziua de Crăciun.

Alegerea lui Fotie în scaunul patriarhal nu a fost acceptată de Ignatie care îl consideră pe Fotie uzurpator și provoacă o schismă internă în Biserică. Pentru a-și consolida alegerea în scaunul patriarhal, Fotie convoacă un Sinod la Constantinopol în anul 861, care confirmă patriarhatul său. În urma sprijinului cerut de Ignatie la Roma, Papa Nicoale trimite o delegație la Constantinopol care participă la sinod și inițial acceptă hotărârile acestuia, însă ulterior Papa anulează rezultatul sinodului și convoacă la Roma în anul 863 un alt sinod unde îl condamnă pe Fotie și îl susține pe Ignatie. La rândul său, Patriarhul Fotie primind hotărârile Papei Nicolae, convoacă în anul 867 al doilea sinod unde îl excomunică pe Papa Nicolae pentru intervenția sa în administrația Bisericii din Răsărit și pentru adaosul filioque folosit în Crez. Tot în același an, Împăratul Mihail al III-lea este ucis, iar Vasile I Macedoneanul preia puterea Imperiului înlăturându-l din scaunul patriarhal pe Fotie și repunându-l pe Ignatie, care conduce Biserica din Răsărit până la moarte (877). După moartea lui Ignatie, este rechemat Fotie, care datorită capacității sale intelectuale devenise profesor la curtea imperială. Având de această dată întreg sprijinul împăratului, în anul 879, Fotie convoacă un sinod la care participă și delegații papali, care îl recunosc pe Fotie ca patriarh legitim, însă cu toate acestea relațiile dintre Apus și Răsărit continuă să se răcească.

Așadar disputele dintre Ignatie și Fotie nu au produs tensiuni doar în interiorul Bisericii din Răsărit, ci și în exteriorul ei, acestea fiind cele care au deschis oficial o ruptură majoră între cele două scaune - Constantinopol și Roma, care ardea mocnit de câteva secole. Diferențele dogmatice precum și diferitele modele de autoritate împreună cu efectele crizei iconoclaste și disputa internă dintre cei doi patriarhi la care s-a adăugat și intervenția Papei, au devenit în mod direct premisele Marii schisme din 1054.

În partea a treia a lucrării sunt prezentate în mod nominal premisele schismei conturate în secolul al IX-lea. Aceste diferențe au devenit din ce în ce mai vizibile și au fost mult mai greu de îndreptat. Fie că erau de natură culturală, teologică, politică sau de autoritate bisericească, premisele schismei nu au fost un accident ci au fost rezultatul unui proces îndelungat de răcire reciprocă început după împărțirea Imperiului Roman.

În concluzie secolul al IX-lea reprezintă perioada care a conturat două modele de organizare bisericească și două viziuni teologice prin diferențele dogmatice, rivalitățile politice și controlul asupra lumii creștine, pregătind inevitabil terenul pentru marea ruptură dintre Biserica de Răsărit și ce de Apus din anul 1054.

